

Sygn. akt I CSK 208/14

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku B. W.

przy uczestnictwie S. P. i innych, o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 28 stycznia 2015 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 21 czerwca 2013 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie w punkcie I w części oddalającej wniosek o stwierdzenie zasiedzenia działek oznaczonych numerami 15/8 i 15/9, zmieniającej oznaczenie powierzchni nieruchomości z 1614 m² na 1452 m² i eliminującej z postanowienia Sądu pierwszej instancji punkt 1 litera d) oraz orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (punkt III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 10 maja 2011 r. stwierdził, że własność zabudowanej nieruchomości o powierzchni 1.614 m², położonej w W. przy ulicy B. 46, obejmującej działki o projektowanych numerach ewidencyjnych: 15/6, 15/7, 15/8 i 15/9 nabyli przez zasiedzenie z dniem 1 stycznia 2011 r.: wnioskodawczyni B. W. i uczestnik M. S. – w udziałach po ¼ części, uczestnicy S. i

T. małżonkowie P. – w udziale $\frac{1}{4}$ części na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej oraz uczestnicy E. i R. małżonkowie Ś. – w udziale $\frac{1}{4}$ części na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej.

Sąd Rejonowy ustalił, że wymienione działki wchodziły w skład większej nieruchomości rolnej, obejmującej zabudowaną działkę oznaczoną w ewidencji gruntów numerem 15 (dawniej - 125), która była w posiadaniu samoistnym dziadków wnioskodawczyni – J. P. i M. P. od 1918 r. Na przełomie lat 40 – tych i 50 – tych ubiegłego stulecia dokonali oni nieformalnego wydzielenia z tej nieruchomości gruntów do korzystania przez ich dzieci: S. P., J. P., E. P. i W. C.; w dalszym ciągu pozostali jednak posiadaczami samoistnymi całej nieruchomości a tytuł prawny do niej w postaci aktu własności ziemi uzyskali w dniu 12 października 1977 r. J. P. zmarł 8 stycznia 1975 r. a M. P. – 24 października 1977 r.

Obecnie dawnej działce nr 15 odpowiadają działki o numerach ewidencyjnych 15/3, 15/4 i 15/5. Działki o projektowanych numerach ewidencyjnych 15/6 i 15/7 stanowią działkę nr 15/5 a działki o projektowanych numerach 15/8 i 15/9 - działkę nr 15/4. Wnioskodawczyni oraz uczestnicy S. P. i E. Ś. są dziećmi S. P. (syna J. i M.), a uczestnik M. S. jego wnukiem (synem zmarłej córki J. P.). W toku postępowania w sprawie niniejszej zdołali oni wykazać, że byli posiadaczami samoistnymi w złej wierze działek oznaczonych numerami 15/4 i 15/5 od dnia 31 grudnia 1980 r. (od wykonania ogrodzenia między działką nr 15/4 a działką nr 15/3 będącą we władaniu uczestniczki W. C.). Nabycie przez nich w drodze zasiedzenia własności nieruchomości objętej wnioskiem nastąpiło zatem z dniem 1 stycznia 2011 r.

Sąd Okręgowy w W., na skutek apelacji wnioskodawczyni i uczestniczki W. C., postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że stwierdził, iż wnioskodawczyni oraz wskazani w zaskarżonym postanowieniu uczestnicy postępowania nabyli przez zasiedzenie z dniem 25 października 2007 r. własność nieruchomości o powierzchni 1.452 m², składającej się z działek o projektowanych numerach ewidencyjnych 15/6 i 15/7, oddalił wniosek w części dotyczącej stwierdzenia zasiedzenia projektowanych

działek nr 15/8 i nr 15/9 oraz apelacje skarżących w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Okręgowy, aprobując - w zasadzie - ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego postanowienia, uznał, iż początek biegu terminu zasiedzenia działek objętych wnioskiem w niniejszej sprawie należy liczyć od chwili śmierci M. P., tj. od dnia 24 października 1977 r. W konsekwencji przyjął, że okres trzydziestoletniego posiadania samoistnego prowadzący do zasiedzenia działek oznaczonych numerami 15/6 i 15/7 przez następców prawnych S. P. (syna J. i M.) wpłynął w dniu 24 października 2007 r. W ocenie Sądu Okręgowego, przeszkodę do uwzględnienia wniosku w pozostałym zakresie stanowi natomiast przerwanie biegu zasiedzenia wskutek złożenia przez W. C. w sierpniu 2004 r. w Sądzie Rejonowym w W. wniosku o stwierdzenie zasiedzenia na jej rzecz prawa własności działki nr 15/4, obejmującej projektowane działki nr 15/8 i nr 15/9; w postępowaniu zainicjowanym tym wnioskiem (sygn. akt ... 353/09) brali udział wszyscy uczestnicy postępowania w sprawie niniejszej.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., wnioskodawczynie zarzuciła naruszenie:

- art. 244 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 12 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych przez uznanie, że akt własności ziemi wydany w dniu 12 października 1977 r., stwierdzający prawo własności nieruchomości na rzecz J. P. i M. P., ma charakter wiążący w niniejszym postępowaniu,

- art. 382 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 172 § 1 i 2 k.c. oraz art. 176 § 1 i 2 k.c. przez zaniechanie oceny całego zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dowodów ponoszenia przez S. P. ciężarów związanych z utrzymaniem nieruchomości (opłacania podatku od nieruchomości, ubezpieczenia), rozebrania domu należącego wcześniej do jego rodziców i wybudowania własnego domu na działce będącej przedmiotem postępowania, świadczących o samoistnym charakterze jego posiadania od 1955 r., prowadzącym do zasiedzenia działek 15/8 i 15/9 przez wnioskodawczynię już w styczniu 1990 r.,

- art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. w związku z art. 78 i art. 176 Konstytucji przez rozpoznanie przez Sąd Okręgowy zarzutu przerwania biegu zasiedzenia podniesionego dopiero w apelacji,
- art. 339 k.c. przez jego niezastosowanie i uznanie, że S. P. nie władał w latach 1955-1990 nieruchomością obejmującą działki nr 15/8 i 15/9 jako posiadacz samoistny,
- art. 172 § 1 i 2 w związku z art. 176 § 1 i 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie wskutek przyjęcia, że wnioskodawczyni nie posiadała działek nr 15/8 i 15/9 jako posiadacz samoistny nieprzerwanie od trzydziestu lat oraz
- art. 175 w związku z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. przez błędna wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że bieg terminu zasiedzenia działek nr 15/8 i 15/9 na rzecz wnioskodawczyni został przerwany w 2004 r. w następstwie wniosku W. C. o stwierdzenie zasiedzenia tych działek na jej rzecz.

Powołując się na tak ujęte podstawy kasacyjne, wnioskodawczyni domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia w części oddalającej wniosek o zasiedzenie działek nr 15/8 i 15/9 i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Uczestniczka postępowania W. C. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów podniesionych w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że nie zasługiwały one na uwzględnienie.

Wbrew twierdzeniom skarżącej, Sąd Okręgowy nie wyraził poglądu, iż pozostaje związany aktem własności ziemi w zakresie oceny charakteru władania przez J. i M. małżonków P. nieruchomością objętą wnioskiem w chwili wydania tej decyzji, tj. w dniu 12 października 1977 r. Rozważając tę kwestię - w kontekście zmiany charakteru władania częścią tej nieruchomości przez S. P. - Sąd Okręgowy odwołał się również do innych zgromadzonych w sprawie dowodów: protokołu z dnia 1 września 1977 r. poprzedzającego wydanie aktu własności ziemi,

zeznań i wyjaśnień uczestników złożonych w postępowaniu administracyjnym i w sprawie niniejszej, odnoszących się do sposobu korzystania przez zainteresowanych z wydzielonych im części nieruchomości.

Z motywów zaskarżonego postanowienia wynika jednoznacznie, że decyzja administracyjna w postaci aktu własności ziemi została potraktowana jako dokument urzędowy, podlegający swobodnej ocenie sądu, który w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia jest uprawniony do przeprowadzenia dalszych dowodów w celu ustalenia rzeczywistego stanu faktycznego w zakresie potrzebnym do rozstrzygnięcia o własności. Takie rozumienie znaczenia dowodowego aktu własności ziemi jest ugruntowane w orzecznictwie (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2006 r., II CK 335/05, nie publ. oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 maja 2005 r., III CK 565/04, nie publ.; z dnia 23 października 2001 r., I CKN 468/00, nie publ. i z dnia 23 marca 2014 r. V CSK 514/13, nie publ.). Zarzut naruszenia art. 244 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 12 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych okazał się bezpodstawny.

Za oczywiście bezzasadny należało uznać zarzut naruszenia art. 382 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 172 w związku z art. 176 § 1 i 2 k.c. Dokonanie przez Sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych niezgodnych z oczekiwaniami skarżącej nie usprawiedliwia podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania. Należy przypomnieć, że podstawy tej nie mogą wypełniać zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.).

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzeć zarzut naruszenia art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 78 i art. 176 Konstytucji RP. Formułując ten zarzut, skarżąca nie kwestionowała samej dopuszczalności podniesienia zarzutu przerwania biegu zasiedzenia dopiero w postępowaniu apelacyjnym; twierdziła jedynie, że w takiej sytuacji Sąd Okręgowy był zobligowany – w celu zapewnienia prawa do dwuinstancyjnego postępowania - uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Z zapatrywaniem takim można byłoby zgodzić się, gdyby zarzut zgłoszony przez uczestniczkę postępowania był zupełnie oderwany faktów przytoczonych przed

Sądem pierwszej instancji a jego rozpoznanie wymagało przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie pozwalającym uznać, że rozpoznanie sprawy istotnie ograniczyło się do jednej instancji. W sprawie niniejszej sytuacja taka jednak nie miała miejsca; fakt wystąpienia przez W. C. z wnioskiem o stwierdzenie zasiedzenia, opartym na twierdzeniach podnoszonych przez nią w sprawie niniejszej, pozostawał znany wszystkim uczestnikom postępowania oraz Sądowi Okręgowemu (z urzędu) i nie wymagał przeprowadzenia rozbudowanego postępowania dowodowego.

Konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego nie może być rozumiana w ten sposób, że każde ustalenie dokonane w sprawie musi podlegać dwuinstancyjnemu badaniu. Zasada ta opiera się na założeniu, że przeprowadzenie merytorycznego rozpoznania sprawy przez sądy dwóch instancji wystarczy, aby prawidłowo ustalić fakty, o ile postępowanie dowodowe toczyło się zgodnie z wymaganiami proceduralnymi (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2014 r., II CSK 509/13, nie publ.). W rozpatrywanym wypadku reguła ta została zachowana. Ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy dokonał Sąd pierwszej instancji a Sąd drugiej instancji poddał je kontroli, uzupełniając postępowanie dowodowe jednym środkiem dowodowym. Nie można zatem zasadnie twierdzić, że Sąd Okręgowy zastąpił Sąd Rejonowy w jego funkcji orzeczniczej.

Przechodząc do oceny podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego, należy stwierdzić, że dokonane w sprawie ustalenia faktyczne wykluczały możliwość uznania – w oparciu o domniemanie z art. 339 k.c. – że S. P. w latach 1955-1990 władał nieruchomością obejmującą działki nr 15/8 i 15/9 jako posiadacz samoistny. Zarzut naruszenia tego przepisu nie znajduje żadnego usprawiedliwienia.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutowi skarżącej, podważającemu trafność zapatrywania Sądu Okręgowego, iż bieg terminu zasiedzenia działek nr 15/8 i 15/9 na rzecz wnioskodawczyni został przerwany w następstwie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia własności tych działek, zgłoszonego przez uczestniczkę W. C. w 2004 r.

Przerwę biegu terminu zasiedzenia może spowodować jedynie czynność (akcja zaczepna) podjęta przez osobę uprawnioną, tj. osobę, przeciwko której biegnie zasiedzenie i nie w stosunku do każdego, lecz tylko wobec osoby, na rzecz której ono biegnie (zob. uzasadnienie uchwały Sadu Najwyższego z dnia 27 maja 1992 r., III CZP 60/92, Biul. SN 1992, nr 5, s. 20). Wszczęcie postępowania o stwierdzenie zasiedzenia zasadniczo nie prowadzi do przerwania zasiedzenia biegnącego na rzecz innego posiadacza rzeczy. Skutek taki mógłby nastąpić wyjątkowo jedynie w sytuacji, w której po zakończeniu biegu zasiedzenia na rzecz jednego posiadacza rzecz została objęta w posiadanie samoistne przez inną osobę, zasiadającą ją przeciwko aktualnemu właścicielowi, który uzyskał stwierdzenie zasiedzenia. Generalnie jednak w relacjach z dotychczasowym właścicielem wszyscy współposiadacze mają jednakową pozycję; ich działania nie mogą wpływać na przerwę biegu zasiedzenia innych posiadaczy (zob. uzasadnienie uchwały Sadu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2006 r., III CZP 35/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 51).

Wniosek o stwierdzenie zasiedzenia zgłoszony przez W. C. nie mógł zostać uznany za wniesiony przez osobę uprawnioną. Przed wszystkim należy zauważyć, że skoro – według ustaleń Sądu Okręgowego – wymieniona uczestniczka postępowania jest współwłaścicielką nieruchomości obejmującej sporne działki z tytułu spadkobrania – to nie może ona skutecznie domagać się stwierdzenia nabycia ich własności przez zasiedzenie w całości, a więc również w granicach przysługującego jej udziału. Wypada przypomnieć, że punktem wyjścia do oceny wniosku o stwierdzenie zasiedzenia jest precyzyjne ustalenie, przeciwko komu ono biegnie. Należy również mieć na uwadze, że właściciel (współwłaściciel) nie może nabyć w drodze zasiedzenia prawa, które już mu przysługuje. Sąd Okręgowy przeszedł nad tymi kwestiami do porządku dziennego, co nie pozwala skutecznie odeprzeć pozostałych zarzutów naruszenia prawa materialnego.

Z tych względów Sąd najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

